

ČASOPIS LÉKAŘŮ ČESKÝCH

Jan Ev. Purkyně 1787—1809.

Ved. redakce: Doc. Dr. O. Šmazel. — Členové red. rady: Dr. P. Firt, Dr. M. Hašek, akademik K. Henner, akademik J. Charvát, doc. Dr. P. Macůch, Dr. F. Marx.

doc. Dr. J. Mašek, doc. Dr. J. Moudrý, Dr. R. Palec, akademik J. Palnůf, prof. Dr. Vl. Rapant, doc. Dr. K. Raška, akademik O. Teyschl, Dr. Z. Votava.

PRAHA, DNE 18. ÚNORA 1955

SOUBOR PRACÍ

K ŠEDESÁTÝM NAROZENINÁM PROF. DR. VLADIMÍRA VONDRÁČKA

K jubileu profesora Vondráčka.

Prof. Dr. ZD. MYSLIVŮEK.

Dne 23. II. 1955 končí profesor Dr. Vladimír Vondráček první dekádu po své padesátce. Nebýt kalendáře, nikdo, kdo ho zná, by si to neuvědomil, protože jeho duševní činnost a produktivita na to nijak neukazují. Prof. Vondráček si sice někdy libuje v tom, že ličí různé slabiny svého zdraví, ale z celé jeho činnosti je vidět, že to není míněno vážně, a ani to není odůvodněno, a že si někdy rád zaagravuje.

Osobní i vědecký vývoj prof. Vondráčka uvedli prof. Henner a prof. Janota u příležitosti jeho padesátin, a proto jej nebudu opakovat. Neznal jsem dříve dobře prof. Vondráčka a jistě bych nedovedl vystihnout jeho vývoj tak pěkně a srdečně, jako to mohl učinit jeho spolužák a přítel prof. Henner, a ani jako prof. Janota, který s ním pracoval již u Heverocha.

Připomenu jen krátce, že promoval 15. II. 1919, a po psychiatrické praxi u prof. Heverocha, a po interní praxi na klinice prof. Syllaby, kde byl od 1. VII. 1921 nehonor. asistentem a kde pěstoval zvláště také neurologii, byl jmenován asistentem farmakologického ústavu prof. Lhotáka, kde se dne 7. I. 1933 habilitoval z farmakologie. Jeho záliba pro klinické lékařství vedla ho ke snaze, pěstovat farmakologii na klinickém podkladě. Tuto snahu uplatňoval pak hned po habilitaci jako bezplatný asistent kliniky prof. Prusíka. V únoru 1938 byl jmenován mimořádným profesorem farmakologie. Jak je vidět ze seznamu jeho prací, vybíral si tehdy témata jak farmakologická tak i interní, neurologická, psychologická a psychiatrická.

Prof. Vondráčka jsem poznal blíže osobně teprve těsně před II. svět. válkou, když jsem na jeho žádost navrhoval rozšíření jeho profesury farmakologie o lékařskou psychologii. Za války docházel prof. Vondráček na psychiatrickou kliniku, tehdy po uzavření univerzity již pouhé »oddělení«, ale uzavřením a rozpuštěním i tohoto oddělení r. 1942 bylo mu to dále

znemožněno. Když v květnu 1945 byla psychiatrická klinika znovu zřízena, a to ve větších místnostech, mohli jsme zde založit již léta žádané t. zv. otevřené oddělení. V té době se přihlásil prof. Vondráček opět do práce na klinice, a pokládám za výhodu pro kliniku, že jsem mu mohl přidělit vedení právě tohoto nově zřízeného otevřeného oddělení vzhledem k jeho

erudici farmakologické a interní. Toto oddělení vede stále, uplatňuje zde své zkušenosti z medicíny, a je dobrým učitelem mladých lékařů, přidělených na otevřené oddělení. Jakožto člen psychiatrické kliniky a psychiatrické katedry přednáší nejen lékařskou psychologii, nýbrž účastní se i na řádných přednáškách z psychiatrie a také zkouší psychiatrii při dílčích zkouškách.

Fakultní přednášky prof. Vondráčka jsou u studentů oblíbené a na jeho kolegium z lékařské psychologie, ačkoliv je nepovinné, chodí posluchači i z jiných fakult. Že za uplynulé desetiletí neochabl ve své produktivitě, lze soudit dle počtu jeho publikovaných prací a knih, které vydal za těchto deset let, nebo které má již napsané, ale dosud nevytištěné. Vondráček má výhodnou vlastnost, že ukončí-li studium některého tématu, zbývá mu ještě dosti energie je napsat a publikovat. Vondráčkovo nadání k beletrii odráží se i ve slohu jeho vědeckých publikací výstižným a pohotovým podáním. Vedle čistě vědecké publikační činnosti také rád píše a přednáší populárně odborné kapitoly, účastní se školení ošetřovatelského personálu, a je také znám u posluchačů rozhlasu.

Své zkušenosti z interního lékařství a z farmakologie uplatňuje prof. Vondráček prakticky na oddělení, které vede. Proto také nebyl spokojen se stravováním některých našich tělesně nemocných, a hleděl zlepšit jejich stravování po stránce dietní. V této snaze nedává se odstrašit ani znechutit občasnými nevyhnutelnými neúspěchy tohoto zápolení mezi svými dietními požadavky a mezi možnostmi nemocniční kuchyně.

Prof. Vondráček zachoval si stále svoji svéráznou osobnost s živým zájmem i o ostatní obory medicíny. Vedle toho je značně sečtělý v beletrii, a rád se zabývá též filosofickými otázkami. V debatách na lékařských schůzích často připomene vztah a souvislost právě projednávaného tématu s příbuznými otázkami jak lékařskými tak i všeobecnými, a tím způsobem podnítl a rozšířil obsah dalšího jednání. Je také pilným návštěvovatelem různých odborných lékařských schůzí. Svým suchým, někdy i kousavým humorem, který dovede zpotencovat klidným a vážným přednesem, často oživi přítomnou debatu.

Prof. Vondráček rád píše, rád přednáší, rád debatuje a rád zkouší. K tomu všemu má nyní na klinice příležitost, které hojně používá, a proto doufám, že za daných poměrů může být ve svém nynějším postavení poměrně spokojený.

Přeji prof. Vondráčkovi jménem psychiatrické kliniky i za svou osobu další pevné zdraví, aby se mohl v klidu věnovat své oblíbené činnosti, která ho těší.

92 Vondráček, Vladimír : 616.89

Prof. Dr. Vladimír Vondráček šedesátníkem.

Akademik JOSEF CHARVÁT.

Zdá se mi to nedávno, co jsem psal do Časopisu lékařů českých prof. Vondráčkovi přátelskou vzpomínku k padesátce. Válka se tehdy chýlila ke konci, české vysoké školy byly ještě zavřeny, ale už jsme se chystali, jak znovu otevřeme Karlovu universitu

a lékařskou fakultu. Taky prof. Vondráček se připravoval na vědeckou a učitelskou činnost, ale o tom se ovšem v oslavném článku tehdy psát nesmělo. Nezahálet. Četl, přemýšlel, a psal »do šuplíčku«. Hovořovali jsme o tom, co bude po válce. Mnoho, velmi mnoho jsme uhádli. Jednu předpověď jsme však přece jen podcenili. Věděli jsme, že znovuzřízení fakulty a vypleněných ústavů dá mnoho práce, a že i výuka zadržovaných šesti ročníků nas cele zaujme. A přece jsme neodhadli, jak velký úkol to bude a že nám téměř na nic jiného už nezbude čas, ani na vědu.

Nicméně se může prof. Vondráček pochlubit řadou prací, které od své padesátky, t. j. od konce války, napsal. Mezi nimi je na čestném místě původní monografie o vnímání, a nedávno vydaná velká klinická toxikologie. Uvážíme-li jeho intenzivní činnost na klinice, těžko říci, kde k psaní vzal čas. Otevřené oddělení psychiatrické kliniky, které zřídil a vede, je svědectvím jeho zájmu o hraniční obory psychiatrie a o psychopathologii denního života. Správně vystihl, že hlavní náplní psychiatrie a psychologie v praxi nejsou velké psychosy, nýbrž neurosy, drobná i větší sklouznutí, nenápadné odchylky, často mylně klasifikované a ovšem neracionálně léčené. Zajímaly ho už v době, kdy se hlásil k Heverochovým žákům. Nepřestal se o ně zajímat dodnes.

Léta pracoval nehonorovaně, jen z lásky k věci. Ale kvalita se neztratí ani v převratných událostech doby a tak se prof. Vondráček nakonec přece jen dočkal oficiálního postavení. Dnes nejen vede své oddělení, ale učí studenty i lékaře, a všichni, kdo mají psychiatrii rádi, to považují za správné.

Patřím k jeho přátelům od r. 1922, ještě z ústavu prof. Lhotáka, a vážím si toho, že mne mezi své přátele počítá. Není »společenský« v běžném slova smyslu. Suchý humor shawovského typu je jen jedna tvář jeho osobnosti. Za ním se skrývá hloubka, kterou jen někdy a někomu dá k nahlédnutí. A pak stojí za poslouchání, když se rozhovoří nejen o medicíně, ale o filosofii, o historii, vývoji lidstva atd. To nejsou vyčtené citáty, ani naučené kapitoly. Zná překvapivě mnoho z theoretických oborů, uměl strávit nejen to, co kdy přečetl, viděl nebo nasbíral v životě a na cestách, ale hlavně dovede samostatně myslit a tvořit původní koncepcí. Škoda, že sám považuje tyto úvahy jen za vedlejší produkt svého medicínského myšlení a že je nepublikuje. Ale snad by nám zcela unikl do filosofie a my potřebujeme v první řadě Vondráčka jako lékaře-psychologa a psychiatra.

Ostatně prozradím, že i leccos jiného, co stvořil, nespátrilo světlo světa. Kdesi v jeho pověstném šuplíčku byl dokonce rukopis dramatu. Psal jej za války, a za války to také bylo, večer při zatmění, kdy tři posluchači směli s napětím sledovat předčítání dramatu mistrem Vrbským. Jenže hyperkritický Vondráček nakonec usoudil, že rukopis patří do šuplíčku nebo do kamen a na tom zůstalo. Škoda!

Čas nenápadně, ale nezadržitelně vine nit života. Šedesátka bývala považována za vysoký věk. Na prof. Vondráčkovi však vidět není. Je takový, jaký vždy býval. Pracuje dokonce víc, než pracoval. Zbývá mu (bohužel) méně a méně času pro přátele. Tož tedy aspoň touto cestou mu podávám kytičku. Těším se s ostatními, kteří ho mají rádi, co nám přinese v příš-

tích letech. Dobrou náladu mu přát nemusím — o tu se postará jeho filosofické založení. Tisknu mu tedy ruku s přáním plného zdraví. Na shledanou o sedmdesátce!

92 Vondráček, Vladimír : 616.89

Jubilejní vzpomínka na prof. Vladimíra Vondráčka.

Prof. MUDr. BOHUMIL PRUSÍK.

S Vladimírem Vondráčkem jsem se po prvé sešel na klinice Thomayerově, kde vynikal jako fiškus nejen význačnou vysokou postavou, ale zejména svými znalostmi medicíny, a bystrým a vtípným postřehem. Tenkrát jsem ovšem neměl ani zdání, že se jednou později sejdeme při klinické práci a že v něm najdu jednoho z nejlepších a nejspolehlivějších spolupracovníků a přátel.

Po promoci jeho v r. 1919 jsem jej ztratil na delší dobu z dohledu. Stal se externistou kliniky Syllabovy, odtud odešel, aby se věnoval farmakologii nejprve u Kamila Lhotáka, pak u Formánka, aby nakonec byl habilitován Aloisem Velichem 1933 z farmakologie. V mezidobí se velmi snažil rozšířit své vědomosti v psychiatrii u Ant. Heverocha. Aby se mohl v zimě věnovat svým zamilovaným oborům: farmakologii, neurologii a psychiatrii, byl nucen letní lázeňskou praxí ve slovenské Lubochni a v Tatranské Lomnici si opatřit potřebné prostředky. To už bylo v době, kdy jako člen Mladé generace lékařské byl neobyčejně činným, byl známým a vyhledávaným přednášečem odborným i populárním a byl vysoce ceněným odborným znalcem soudním a posudkářem. Že jeho vrozený vtíp a výtečná paměť hrály přitom důležitou úlohu, nemusíme poznamenávat.

1933 jsem byl pověřen vedením propedeutické kliniky po Antonínu Veselém. K své velké radosti jsem získal Vladimíra Vondráčka pro spolupráci na klinice jako konsiliáře. S nevšední ochotou a se zápallem jemu vlastním se ujal práce, která byla velmi složitá. V podstatě prokázal klinice tři velké služby. První tím, že jako neurolog a psychiatr dbal, aby u každého nemocného se přihlíželo k účasti nervové činnosti na jeho chorobě. Po druhé jako farmakolog neobyčejně šťastně zařídil evidenci léčení všech nemocných a kartoteku léků, jimiž se aktuálně na klinice léčilo. Po třetí s jeho pomocí a z jeho iniciativy se nám podařilo zřídit vyšší školu dietetiky, pro níž vypracoval Vondráček celý učební plán a program na dvouleté vyučování a domluvil se školou, že bude své výrobky dovážeti na propedeutickou kliniku a bude stravovat všechny naše pacienty. Nepochybují, že podnětem k této velkorysé akci bylo to, že jako obět určitých poruch zaživačích znal sám ze své praxe význam řádné a správné diety pro lidské zdraví. Nedávno tato škola, dnes ovšem velmi změněná, oslavila 20. výročí svého založení.

S Vondráčkovou pomocí byly také vypracovány tiskopisy klinických statusů s ohledem na mladé mediky přicházející po prvé do styku s nemocnými, a byly zavedeny zvláštní tištěné vložky, kde bylo podrobně schema, čeho je nutno si všimnouti při chorobě toho kterého orgánu a jaké vyšetření provést. Na klinice zavedl ergografii pro zjišťování pra-

covní schopnosti jednotlivých skupin svalových. Dbal pečlivě na to, aby byla přesně sledována terapie určitými léky a závěrem větší serie takových pokusů bylo sdělení v některém z lékařských spolků o získaných výsledcích.

V podstatě chápal vždy Vondráček každého nemocného jako celek a není divu, že pavlovské učení vhodně doplnilo to, co léta již znal a o čem přednášel. Učil o dominantním významu neuroglandulárního systému, t. j. ústředního nervstva a žláz vnitřní sekrece. Duševní traumatizaci považoval za velmi významného činitele pro vznik a průběh nemocí. A dnes trvale upozorňuje na poruchy vznikající porušenou souhrou kůry mozkové a podkoří.

Všichni, kdo s ním na propedeutice pracovali, podnes vzpomínají na důkladná a vtípně vedená vyšetřování korunovaná výsledky, na nichž bylo možno dobře postavit diagnosu ať již čisté neurosy, či psychoneurosy a tak určití účast nervového systému na vzniku choroby.

VI. Vondráček byl duší klinických schůzek, které se většinou odbývaly v pokoji Miloše Nedvěda při černé kávě a někdy i při párcích, jak nás naučila tradice z kliniky Peřnářovy. Co drobných, ale i obtížnějších problémů, týkajících se vědecké práce, se tak snadno a v dobré náladě rozřešilo, tkví dodnes v paměti všech tehdejších klinických spolupracovníků. Svoji práci, přednáškami, demonstracemi, výklady a povzbuzováním se stal nejoblíbenějším členem kliniky, která dostávala tak nové zaměření opřené o neobyčejně kritický a přesný způsob práce. Není divu, že byla vyhledávána řadou mladších i starších mediků a lékařů, takže v době plného rozkvětu před násilným uzavřením vysokých škol českých (17. listopadu 1939) a před zrušením propedeutické kliniky 19. prosince 1939 pracovalo na klinice současně vedle 2 placených asistentů, 2 vědeckých pomocných sil a 2 demonstrátorů pět nehonorenovaných asistentů, řada externistů a hospitantů vedle velmi pilných a oddaných mediků-fiškusů. Tehdy byl již bezplatný asistent Vondráček jmenován mimořádným profesorem farmakologie.

Kolega Vondráček nezoufal, když Němci obsadili Prahu a zrušili i propedeutickou kliniku a všechny pracovníky její vysadili na dlažbu. Pomalu si všichni zajistili místa na klinikách a ústavech, které dále fungovaly jako nemocniční oddělení pro české nemocné. Ujala se jich I. i II. interní klinika i jiné nemocnice. 1940 konečně bylo zbytku pracovníků klinických umožněno pokračovat v práci na I. interním oddělení vinohradské státní nemocnice. Prof. Vondráček velmi ochotně převzal opět úlohu konsiliáře, docházel na naše oddělení v pavilonu A a později i v pavilonu CH, aby nám znovu pomáhal v diagnostice i léčbě našich nemocných. Jeho zásluhou také bylo tam provedeno po prvé kritické léčení pneumonií novými sulfonamidy a léčení otrav barbiturátových a opiátových vysokými dávkami strychninu, kardiazolu a pedrolonu. Při léčení tetanu po prvé užito narkosy velkými dávkami luminalu s velmi dobrými výsledky. Setrval s námi na Vinohradech do 5. května 1945.

To byl den, kdy jsme byli všichni voláni zpět na stará pracoviště do všeobecné nemocnice. Převzal

jsem 9. května definitivně od Němce prof. Rühla IV. interní kliniku jako pokračování kliniky propedeutické. Prof. Vondráček vstoupil na kliniku prof. Myslivečka, aby pokračoval v díle dávno již započatém, lékařské psychologii, jejímž prvním pěstitelům na Karlově universitě se stal už roku 1939, kdy byla jeho věna legendí rozšířena i na tento obor. 1950 pak vydal svoji první psychologickou monografií: »Vnímání».

R. 1933 jako spolupracovník velkého díla Peňáfova Speciální pathologie a terapie nemocí vnitřních, vydal své vydání »Klinické toxikologie«. 1954 vydává toto dílo ve druhém vydání za spolupráce O. Riedla (a Dr. Herinka a Skály). Kniha byla novinou v českém písemnictví a získala si velkou oblibu.

Na prof. Vondráčkovi je vidět, co znamená příznivé prostředí pro vývoj talentu. Už jako gymnasta měl štěstí, že jeho spolužáci byli vyteční studenti, mezi nimi dnešní profesori Henner a Janota. Jako student měl již svoji vysokou kulturu všeobecnou a zájem o všechno kulturní dění u nás i v cizině. Na lékařské fakultě sešel se ještě s dalšími vynikajícími žáky a našel výborné učitele, ke kterým přilnul a kteří rozšířili jeho vědecký a odborný obzor. Vzpomeňme jen již dříve zmíněných profesorů, jejichž dobré jméno stále ještě se u nás udržuje.

Jako mladý lékař už měl výjimečné schopnosti popularisovat lékařskou vědu. Byl jedním z těch, kteří vědecké výsledky dovedli velmi vhodnou formou učinit přístupnými i širším masám lidu. Dovedl své přednášky v Praze i na venkově i na velmi suchá témata učinit zajímavými svým vtípem a jadrnými výrazy. Nebál se ani velmi choulostivých problémů zdravotnických, řešil je s taktem a vždy vkusně s použitím všech nových znalostí vědy.

Máme kolegu Vondráčka rádi jako muže vysokých kulturních vlastností. Má zájem o všechny druhy umění — snad s malou výjimkou hudby, jak jeho dobří přátelé tvrdí — má rád malířství, stejně jako sochařství, jehož obětí se sám již několikrát stal, rád jde do divadla na klasické i moderní drama. Je společníkem, který ve společnosti nikdy neodmítá účast při řešení jakéhokoli problému. Dovede diskutovat stejně dobře o indické psychologii a filosofii, jako o sportu loveckém či automobilovém.

Je dnes uznávanou autoritou v oboru lékařské psychologie; byl vyzván k jejímu přednášení na filosofické fakultě Karlovy university pro psychology. Záměrně omezuje poslední léta své vědecké zájmy hlavně na toto téma a na psychiatrii, již přednáší a zkouší. Ale je i uznávaným examinatorem pro farmakologii.

Vondráček je stálým návštěvníkem přednášek v lékařských spolcích pražských, pokud pojednávají o předmětech jeho zájmu. Je přednášečem i debatěrem ve Spolku českých lékařů a v neurologicko-psychiatrické společnosti. Šedesátiny zastihují kolegu Vondráčka v plné práci vědecké, se soustředěním na problémy psychologie lékařské, ale se zájmem o všechny složky kultury našeho národa i všech kulturních národů vůbec. Dnes jeho bývalí spolupracovníci vzpomínáme na doby intenzivní spolupráce na klinice propedeutické i ve vinohradské nemocnici, na doby vědeckého kvasu, debat i rozhovorů o kvalitě práce, na řízné a vtípné kritiky neúspěchů, uznání a

pochvaly za úspěšně vyřešení klinického problému, či posud sporné otázky, na rady a povzbuzení k nezvyklé a obtížné práci. Na novém pracovišti po 9. květnu 1945 scházela nám velmi rada Vondráčkova i jeho dobrá nálada, ale dnes uznáváme, že musel svá mužná léta věnovat své hlavní lásce, psychiatrii a psychologii. Přejeme mu k této práci plný zdar a úspěch a uspokojení z dobře vykonané práce. Děkujeme mu za všechny podněty, rady i snahy za zlepšení práce internistů, k níž se vrátil znovu ve druhém vydání své klinické toxikologie. Vždy s radostí a uznáním oceňujeme všechny jeho náměty i kritické hodnocení naší práce a našich plánů vědeckých a výzkumných.

Buďte, milý příteli Vondráčku, plně zdravý a pokračujte úspěšně na svém velkém díle psychologickém, jak je máte rozvrženo do dalších let. Nechtě Vám příští oslava po deseti letech je dalším milníkem ve všem, co děláte ve svém oboru pro zvýšení českého lékařství a české kultury.

616.153.96-074 [: 545.3] : 616-018.26 [: 547.962.9]-07

Význam bílkovin krevních pro kolagenní nemoci a podobné stavy.*)

Prof. MUDr. BOH. PRUSÍK a asist. MUDr. J. HRABÁŇE.

Přes obrovské úsilí, které se věnuje poslední léta otázce bílkovin krevních a zejména jejich jednotlivým složkám nelze říci, že víme dopodrobna, jak vypadá jejich sklad u jednotlivých druhů chorob. Naše klinika má ve své tradici práce Miloše Nedvěda, který před druhou světovou válkou se obíral první u nás problémem izolace čisté bílkoviny krevní a již tehdy tušil, že ne celek krevní bílkoviny, ale jednotlivé její frakce, jednotlivé složky budou hrát významnou úlohu. Soudil tak z fyzikálně-chemických vlastností dvou neznámějších tehdy bílkovin: albuminů a globulinů. Když pak jsme zavedli pomocí Tiseliova přístroje před 5 lety stanovení frakcí bílkovin krevních elektroforesou sera krevního, dostalo se nám metody, která dovolila odlišit nejméně čtyři složky bílkovin krevních: albuminy, alfa globuliny, beta a gamma globuliny; z plasmy kromě toho i fibrinogen. Zvláštní úpravou lze pak rozlišit ještě podskupiny alfa₁, alfa₂, beta₁ a beta₂. Tak během let jsme získali rozsáhlý materiál elektroforografický a ten je právě základní složkou dnešního našeho referátu.

Posavažní klinické hodnocení elektroforogramů u jejich významu se šlo podle potřeb a podle možností, které dávala klinika. Tak byly Hrabáněm, Tloňem a Buriánkem sděleny výsledky elektroforesy u jaterních chorob a bylo upozorněno na zvláštní typ křivky elektroforetické s plateau mezi vlnami beta a gamma globulinů jako typický pro hepatitidy v jejich akutní fázi (1950). Ve druhém sdělení popsány pak změny u jaterních chorob vůbec (1951). Reinš a Hrabáně studovali elektroforogram u nemoci Buergerovy (1950) a již tehdy si všimli jeho diagnostického významu proti arteriosklerotickým poruchám. Prusík a Hrabáně 1953 studovali složení bílkovin krevních u akutní myokarditidy a myokardosy a

*) Podle referátu předneseného na Sjezdu Čs. internistické společnosti v Praze 29. V. 1954.